

De sociale werkvoorziening in 2001

Margot de Bontridder¹

In dit artikel wordt een beeld geschetst van de economische ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de sociale werkvoorziening (SW) in 2001. Daarbij worden de ontwikkelingen binnen de werkvoorziening en die binnen de industrie (exclusief de sociale werkvoorziening) zoveel mogelijk aan elkaar gerelateerd.

Net als de rest van de industrie ondervindt ook de werkvoorziening de gevolgen van de economische teruggang in 2001. Zij blijkt sterker te worden getroffen dan de industrie. De toegevoegde waarde daalt in 2001 weer, na een periode van groei. En hoewel het bedrag dat aan Rijksvergoeding is ontvangen sterker stijgt dan de arbeidskosten van de WSW-ers², kunnen deze kosten ook in 2001 niet worden gedekt door de Rijksvergoeding. Ook blijft de gemeentelijke bijdrage noodzakelijk voor een positief resultaat voor belastingen.

Groei aantal werknemers vlakt af

Tussen 1999 en 2000 nam het aantal werknemers in de sociale werkvoorziening nog met bijna 2 procent toe tot ruim 93,6 duizend. Van 2000 op 2001 blijft het aantal werknemers nagenoeg stabiel. De groei van het aantal werknemers vlakt in 2001 dus af. De afvlakking van de groei is vooral het gevolg van afnemende instroom. Er stonden minder mensen op de wachtlijst, waardoor het gerealiseerd volume van WSW-ers is achtergebleven bij de taakstelling. De uitstroom speelt geen rol van betekenis in het afvlakken van de groei. Structureel is de uitstroom immers zeer beperkt. Ter illustratie: in 2000 zijn ruim 5 duizend WSW-ers uitgestroomd³ en dat is ongeveer 6 procent van het aantal WSW-ers.

In de CBS-cijfers zijn alleen de ambtenaren en WSW-ers meegeteld. Het is bekend dat ook andere groepen, zoals WIW-ers en I/D-ers⁴, binnen SW-bedrijven kunnen werken. De exacte omvang van deze groep is niet bekend, maar naar schatting telt ze ongeveer 3,9 duizend personen.

In de industrie daalt het totaal aantal werknemers van 2000 op 2001 met bijna 1,5 procent. Het aantal werknemers in de SW als percentage van het aantal werknemers in de rest van de industrie is in deze periode vrijwel stabiel gebleven op 14 procent.

Werkvoorziening gevoelig voor economisch klimaat

In vergelijking met de industrie blijft de ontwikkeling van de industriële verkopen in de sociale werkvoorziening duidelijk achter. In de werkvoorziening waren de verkopen in 2000 ruim 4 procent hoger dan in 1999, terwijl ze in de industrie liefst ruim 17 procent hoger waren.

Het jaar 2001 blijkt voor de werkvoorziening een omslagpunt. De industriële verkopen zijn bijna 2 procent gedaald ten opzichte van het jaar daarvoor en komen uit op 766 miljoen euro. In de industrie is geen sprake van een omslagpunt, maar valt de groei van de industriële verkopen wel terug tot bijna 1 procent. In 2001 komen de industriële verkopen voor de industrie daarmee uit op 176 miljard euro

Bovenstaande laat dus duidelijk zien dat de werkvoorziening in 2000 minder heeft kunnen profiteren van het economisch gunstige klimaat en sterker getroffen is door de economische teruggang in 2001 dan de industrie. Daarvoor zijn twee belangrijke oorzaken aan te wijzen. Allereerst is de industrie veel sterker op de buitenlandse markt gericht dan de werkvoorziening en draagt juist de buitenlandse omzet sterk bij aan de positieve omzetontwikkeling in de industrie.

Een tweede oorzaak hangt samen met de activiteiten die men binnen de werkvoorziening uitoefent. Activiteiten die in branches met een omzetstijging worden uitgevoerd, komen in de werkvoorziening nauwelijks voor. En juist de activiteiten die wél door SW-bedrijven worden uitgevoerd, horen thuis in branches waar de omzet daalt. Zo kan de werkvoorziening dus niet profiteren van de omzetstijging in de productie van voedingsmiddelen, maar ondervindt zij wel de gevolgen van de teruglopende omzet in de metaalindustrie en assemblage.

Toegevoegde waarde daalt weer

De toegevoegde waarde is het verschil tussen de waarde van wat geproduceerd is en die van wat verbruikt is. Voor de sociale werkvoorziening is de toegevoegde waarde van 2000 op 2001 met bijna 2 procent gedaald tot 512 miljoen euro. Van 1999 op 2000 nam de toegevoegde waarde nog toe met bijna 5 procent, maar in vergelijking met de industrie (ruim 12 procent) bleef deze toename bescheiden.

Voor de industrie ligt de toegevoegde waarde in 2001 met 49 miljard euro bijna 4 procent lager dan in 2000. Daarmee is de daling van de toegevoegde waarde voor de industrie dus sterker dan voor de werkvoorziening. Dit is vooral te wijten aan de metaal-, elektrotechnische en transportmiddelenindustrie en de aardolie-, chemische, rubber- en kunststofverwerkende industrie. Deze branches zijn immers erg gevoelig voor de economische situatie.

Ook de daling van de toegevoegde waarde per werknemer van 2000 op 2001 voor zowel de sociale werkvoorziening als de industrie illustreert dat de economische teruggang in 2001 zich doet voelen.

De afgelopen jaren is de toegevoegde waarde voor de werkvoorziening ongeveer gelijk aan 1 procent van de toegevoegde waarde voor de industrie. Ook ligt de toegevoegde waarde per werknemer voor de sociale werkvoorziening structureel veel lager dan voor de industrie. In 2001 is dat respectievelijk 5 duizend en 73 duizend euro per werknemer. Hieruit komt het arbeidsintensieve karakter van de activiteiten binnen de werkvoorziening duidelijk naar voren. Een ander karakteristiek kenmerk van de SW is dat er weinig kwalitatief hoogwaardig werk plaatsvindt. Dat blijkt uit de lagere productiewaarde per werknemer. Voor de werkvoorziening is dit in 2001 gelijk aan 13 duizend euro en dat is beduidend lager dan voor de industrie, waar de productiewaarde per werknemer 276 duizend euro is.

Staat
Sociale werkvoorziening en industrie

	Sociale werkvoorziening					Industrie ¹⁾	
	1999	2000	2001	groei		2001	2000-2001
				1999-2000	2000-2001		
				%		%	
Aantal bedrijven ²⁾	108	106	101	-1,9	-4,7	6.635	1,1
Aantal werknemers	92.190	93.689	93.654	1,6	0,0	673.847	-1,3
w.v. W.S.W.-ers	84.616	86.094	85.899	1,7	-0,2		
ambtenaren	7.574	7.595	7.755	0,3	2,1		
	<i>mln euro</i>					<i>mln euro</i>	
Totale productiewaarde	1.115	1.160	1.179	4,0	1,6	185.692	0,6
Industriële verkopen ³⁾	746	779	766	4,4	-1,7	175.948	0,9
w.o. buitenland ⁴⁾	27	26	20	-3,7	-23,1		
Voorraadmutaties producten ⁵⁾	-1	0	0			469	
Marge handelsactiviteiten ⁶⁾	371	381	414	2,7	8,7	9.274	8,4
Totale verbruikswaarde	618	638	667	3,2	4,5	136.622	2,2
Industriële inkopen	378	394	398	4,2	1,0	108.396	2,4
Voorraadmutaties grond- en hulpstoffen	1	1	-3			-16	
Energieverbruik	27	29	31	7,4	6,9	3.619	2,5
Overige bedrijfskosten	213	217	234	1,9	7,9	24.591	-1,1
Bruto toegevoegde waarde ⁷⁾	497	522	512	4,9	-1,9	49.070	-3,6
Kostprijsverhogende heff. en belastingen ⁸⁾	-14	-25	-20			3.010	
Arbeidskosten	2.137	2.230	2.341	4,4	5,0	27.936	2,6
w.v. W.S.W.-ers	1.814	1.882	1.974	3,8	4,9		
ambtenaren	323	348	367	7,7	5,5		
Bruto bedrijfsresultaat	-1.625	-1.683	-1.810	3,6	7,5	18.125	-14,6
Saldo ontvangen en betaalde interest	-41	-39	-33			-1.090	
Saldo overige baten en lasten	-11	-12	-7			-1.671	
Afschrijvingen op vaste activa	87	87	86	-0,3	-0,7	6.818	-2,0
Rijksvergoeding	1.717	1.803	1.904	5,0	5,6		
Gemeentelijke bijdrage	52	61	54	17,6	-11,5		
Resultaat voor belastingen	4	42	21	920,7	-50,0	8.539	-39,6
<i>Kengetallen</i>	<i>1.000 euro</i>					<i>1.000 euro</i>	
Productiewaarde per werknemer	12	12	13			276	
Toegevoegde waarde per werknemer	5	6	5			73	
Arbeidskosten per werknemer	23	24	25			41	
Arbeidskosten per W.S.W.-er	21	22	23				
Arbeidskosten per ambtenaar	43	46	47				
	<i>%</i>					<i>%</i>	
Arbeidskosten in % van toegevoegde waarde	430	427	457			57	
Subsidieratio	105,6	104,4	103,7				
Dekking exploitatietekort door gemeentelijke bijdrage	-92	-31	-61				

¹⁾ Exclusief sociale werkvoorziening

²⁾ Gecoördineerde populatieschatting: het aantal bedrijven per 1 januari van het verslagjaar

³⁾ Inclusief exportrestituties

⁴⁾ Voor industrie zijn geen gegevens beschikbaar van de buitenlandse omzet.

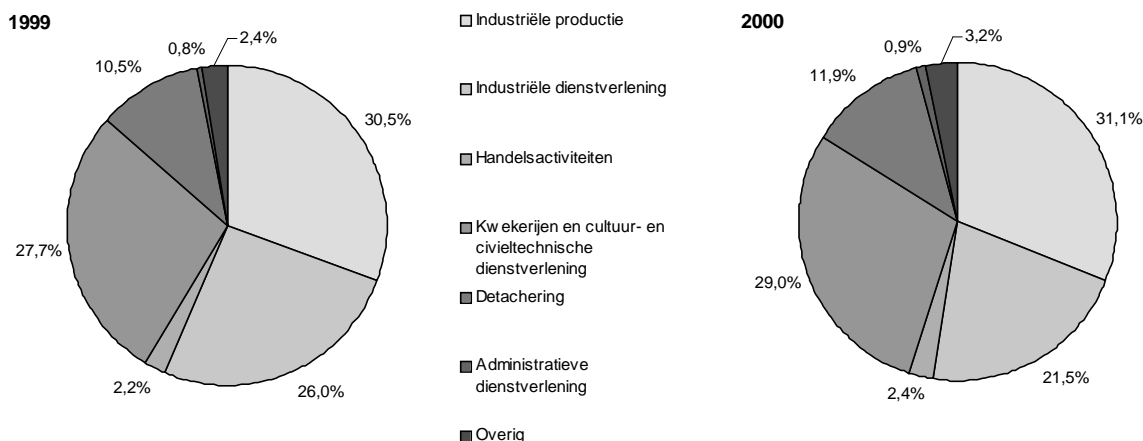
⁵⁾ Inclusief onderhanden werk

⁶⁾ Inclusief overige opbrengsten

⁷⁾ Tegen marktprijzen

⁸⁾ Minus exploitatiesubsidies

Aandeel diverse activiteiten in gerealiseerde omzet

Verschuiving naar dienstverlening stagneert

Tussen 1995 en 1999 deed zich een verschuiving voor van een producerende naar een dienstverlenende sociale werkvoorziening. Deze ontwikkeling lijkt tussen 1999 en 2001 te stagneren, zoals te zien is in de figuur. Het deel van de omzet dat met productie is behaald, neemt zelfs weer iets toe, terwijl het aandeel van de dienstverlening juist wat afneemt. Maar deze verandering in aandelen blijft beperkt tot bijna 1 procentpunt.

Binnen de dienstverlenende activiteiten treedt wel een verschuiving op. Tussen 1999 en 2001 is het aandeel van de industriële dienstverlening gedaald, terwijl dat van de niet-industriële dienstverlening is gestegen. In de periode 1995-1999 namen beide aandelen nog toe, maar toen was de toename van het aandeel van de niet-industriële dienstverlening dubbel zo groot als die van het aandeel in de industriële dienstverlening. Dat betekent dus dat bedrijven in de werkvoorziening zich steeds meer gaan richten op activiteiten zoals detachering, kwekerijen en cultuur- en civieltechnische dienstverlening. Vooral de uitbreiding van de detacheringsactiviteiten heeft te maken met een beleidswijziging. Het is relatief goedkoop en stelt WSW-ers in staat ervaring op te doen in een 'gewone' werkomgeving.

Toch is in 2001 nog steeds het grootste aandeel van de omzet gerealiseerd door industriële productie, maar het aandeel van kwekerijen en cultuur- en civieltechnische dienstverlening is inmiddels bijna net zo groot.

Rijksvergoeding kan arbeidskosten niet dekken

Van 2000 op 2001 groeit het bedrag dat aan Rijksvergoeding is ontvangen met bijna 6 procent tot 1.904 miljoen euro. In diezelfde periode zijn de arbeidskosten van de WSW-ers bijna 5 procent gestegen tot 1.974 miljoen euro. Deze kosten kunnen dus ook in 2001 niet helemaal gedekt worden door de Rijksvergoeding, maar de dekking is wel verbeterd. Dat is te zien aan de daling van de subsidieratio. Deze ratio wordt berekend door de arbeidskosten van de WSW-ers uit te drukken als percentage van de Rijksvergoeding. Een ratio groter dan 100 betekent dat de arbeidskosten onvoldoende gedekt worden door de Rijksvergoeding.

De verbeterde dekking heeft te maken met het achterblijven van de realisatie bij de taakstelling voor het volume. Er is immers Rijksvergoeding ontvangen voor meer WSW-ers dan er op de loonlijst staan.

De totale arbeidskosten voor de sociale werkvoorziening zijn van 2000 op 2001 met 5 procent gestegen. Tegelijkertijd zijn de arbeidskosten in de industrie gestegen met ruim 2,5 procent. Dat komt doordat het aantal werknemers in de industrie is gedaald, terwijl dit aantal in de werkvoorziening stabiel blijft. Bovendien zijn werknemers in de industrie gemiddeld duurder dan in de werkvoorziening, doordat er relatief meer (dure) hooggeschoolden werken. In 2001 kost een werknemer in de industrie gemiddeld 41 duizend euro, terwijl dat in de sociale werkvoorziening 25 duizend euro is. In dit laatste bedrag is echter alleen rekening gehouden met het aantal werknemers dat ambtenaar of WSW-er is. De groep werknemers is nog groter, omdat er ook WIW-ers en I/D-ers werkzaam zijn in de SW. De arbeidskosten per werknemer zijn daardoor in werkelijkheid nog lager.

Gemeentelijke bijdrage blijft noodzakelijk

In vergelijking met het resultaat voor belastingen dat in de industrie is behaald, valt het resultaat van de sociale werkvoorziening in het niet. In 2001 is het resultaat voor belastingen in de werkvoorziening 21 miljoen euro. In de industrie is dat met 8,5 miljard euro meer dan 400 maal zo groot. Toch is het resultaat voor belastingen van de werkvoorziening tussen 1999 en 2001 sterk verbeterd. Ook hierin speelt het achterblijven van de realisatie bij de taakstelling voor het volume een belangrijke rol. De vooruit ontvangen Rijksvergoeding draagt immers veel bij aan het resultaat voor belastingen.

Ook blijft de gemeentelijke bijdrage noodzakelijk voor een positief resultaat. In 2001 kwam het resultaat voor belastingen uit op 21 miljoen euro en is 54 miljoen euro aan gemeentelijke bijdrage ontvangen. Zonder deze bijdrage zou de werkvoorziening dus een verlies hebben geleden van 33 miljoen euro.

---

¹ De auteur is werkzaam bij de divisie Bedrijfseconomische Statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

² Een WSW-er is een werknemer met een aanstelling in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening.

³ Gegevens over uitstroom afkomstig uit: WSW-statistiek stand van zaken eind 2000, Min. van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2001.

⁴ Dit aantal is berekend op basis van gegevens uit Bedrijfsvergelijking 2000 en Bedrijfsvergelijking 2001 van het Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening (NOSW).